

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

XILXES

LA PLANA BAIXA

ACADEMIA
VALENCIANA
DE LLINGÜA

AJUNTAMENT
DE XILXES

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Tecnolingüístics

RECALL I TEXT
Ferran Valls i Planes

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica i Toponímia
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Xilxes, 134

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Xilxes

ISBN: 978-84-482-5113-0
Depòsit legal: V-927-2009
Impressió: Graphic 3

www.avl.gva.es

XILXES

El terme de Xilxes, amb una superfície de 13,04 km², està situat al sud de la Plana Baixa, entre els últims contraforts de la serra d'Espadà –la Poliola, la Miranda, el Colmenar, la penya Negra i el Castellàs– i la costa. Limita amb els termes de Moncofa al nord-est; el de la Vall d'Uixó, a l'oest, i el de la Llosa, al sud. Està travessat longitudinalment per les carreteres que condueixen a la Vall d'Uixó i a la platja, i transversalment, pel ferrocarril València-Tarragona, la carretera N-340 i l'autopista.

La població, 2.844 habitants, es concentra majoritàriament al poble, situat a 3 km de la costa, ja que les poques masies del terme han quedat despoblades. Presenta un poblat marítim, la platja, que fins a la dècada dels huitanta del passat segle sols s'habitava durant l'estiu, però que des d'aleshores ha anat incrementant la població que hi residix tot l'any.

L'economia es basa en l'agricultura de cítrics, en l'horta, i de melons i tomaques, en les marjals dessecades, i en una incipient indústria ceràmica. Té també dos explotacions mineres a cel obert, situades a poca distància de la població, les quals proporcionen materials per a la construcció.

Les primeres restes de poblament en el terme de Xilxes es remunten a l'edat del bronze i consistixen en uns enterraments trobats en el vessant est de la Pedrera. També hi ha restes d'un poblat ibèric al cim del Castellàs reutilitzat posteriorment durant el període tardoromà. Els romans van deixar vestigis d'una vil·la que s'estenia per la zona de l'Alter, el Sequer i la Senda Forcada d'on provenen les dos troballes més importants: la figureta de bronze del déu Mercuri (segle I-II d. de C.) i el mil·liari de Trebonià Gal (252 d. de C.). De l'època musulmana, tenim constància de l'existència de quatre alqueries més –Masmuda, Alagema, Rahal i l'Alcúdia–, que depenien del lloc anomenat Cilx, actual nucli urbà de Xilxes. Després de la conquesta de Jaume I, durant la Quaresma de 1238, estes alqueries es despoblaren a poc a poc. L'any 1357, la població va passar a mans de Gilabert de Centelles, senyor de Nules, i anys després, per via matrimonial, a mans dels Pròixides, senyors d'Almenara, i va continuar com a baronia fins a la dissolució dels senyorius. Al segle XVI va ser saquejada pels pirates barbarescs (1518, 1527 i 1583) i pels moriscs revoltats de la serra d'Espadà (1526). Durant tot el segle XVII i part del XVIII es van produir nombrosos pleits entre la baronia de Xilxes i el lloc de la Llosa a causa de l'aprofitament de les aigües de la font de la Llosa, de la qual naix la séquia major de Xilxes que abastix tota l'horta.

Entre les edificacions més característiques destaquen l'església parroquial de l'Assumpció, d'estil barroc, construïda entre finals del segle XVII i principis del XVIII, així com uns quants edificis típics de l'arquitectura de postguerra (cases de llaurador, casetes de mestres i llavador).

ELEMENTS FÍSICS I PARTIDES

Orografia

Alt de la Punta
el Castellàs
la Comtessa

la Miranda
la Trona
Penya Negra

Hidrografia

Depòsit d'aigua potable
el Barranc
Motor de Casanova
Motor de la Comtessa
Motor de la Unió
Motor de les Encordades
Motor de Sant Vicent
Motor del Bovaret
Motor del Cristo

Motor del Progrés
Motor del Serradal
Motor dels Establlits
Motor dels Regants de la Séquia
Séquia de l'Illa
Séquia de la Ratlla
Séquia de les Llimeneres
Séquia Major

Partides

Carloi
el Bodegó
el Bony
el Bovaret
el Castellàs
el Ceresso
el Collado
el Colmenar
el Pas Llarg (o la Marina)
el Pinet
el Ràfol
el Serradal
els Alcudions
els Establlits
els Plans
els Quartons

els Tossals
l'Alcúdia
l'Alter
l'Ermita
la Comtessa
la Penya Negra
la Poliola
la Punta
la Senda Forcada
la Séquia Mitjana
la Séquia Punyera
les Alcudioles
les Encordades
les Jovades
les Rovaires
les Sorts

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Mas de Ferrada
Mas de la Negra
Mas dels Xurros

Platja de Xilxes
Xilxes

Vies de comunicació

Camí de l'Ermita
Camí de la Bomba dels Establlits
Camí de la Comtessa
Camí de la Llosa
Camí de la Punta
Camí de la Rambla
Camí de la Séquia Mitjana
Camí de la Séquia Punyera
Camí de la Torre
Camí de les Llimeneres
Camí de Moncofa
Camí de Nules
Camí del Palmeral

Camí del Ràfol
Camí del Serradal
Camí dels Establlits Centre
Camí dels Establlits Nord (o de
l'Andana del Conill)
Camí dels Horts
Camí Nou
Camí Vell de la Mar
Carretera de la Mar
Ferrocarriil València-Vinaròs
Senda Forcada
Travessera de la Comtessa

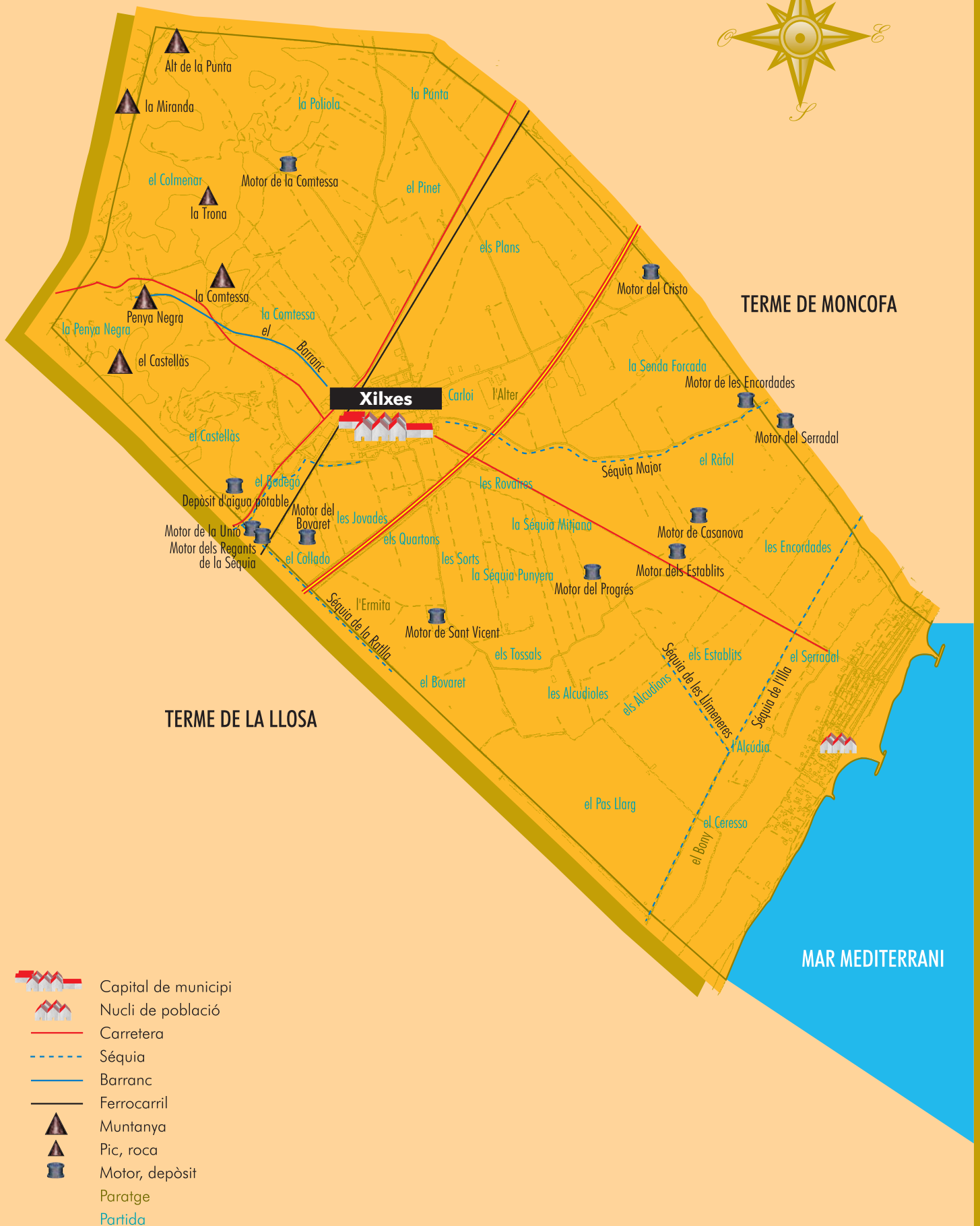
Altres llocs d'interés

Càmping
Cementeri
el Sequer

Instal·lacions esportives
la Pedrera
la Poliola

Elements físics i partides

TERME DE LA VALL D'UIXÓ

Presència humana

TERME DE LA VALL D'UIXÓ

